

foreliggende bog er en udmærket inspiration, som nordisk markedsforskning bør være forfatteren taknemmelig for.

Og så tilsidst vil anmelderen gerne afbøde en kritik, som interesserede læsere sikkert vil fremsætte overfor Henells bog. Den kritik, der vil blive fremsat fra forskellige sider, vil formentlig blive formuleret således: »Sikke nogle jammerligt små tests han har foretaget — og dem vil han bygge så meget på«. Det er rigtigt, at antallet af emner i en række af de foretagne undersøgelser er meget lille, og i de mest afgørende tests er emnerne ikke random valgt. Dette er rigtigt, men hvor er det mange gange bedre at blive stillet overfor en afhandling, hvor man ikke blot ser tankefostre og meditation, men hvor man i stedet for møder en mand, som ikke nøjes med at løse problemer ad spekulativ vej, men smider jakken og går i aktivt arbejde i marken og prøver på at bevise. I mange hundrede år troede videnskaben blindt på, at der i en spand aske kunne være lige så meget vand som i den tomme spand, fordi en berømt forfatter i den græske oldtid havde skrevet det — indtil man mere end tusinde år senere prøvede, om det nu var rigtigt. På tilsvarende måde går det ofte, når der tales om markeder. Salgschefer spekulerer sig til gale resultater, hvor en lille saglig test meget let kunne give et svar.

Lad os håbe, at dr. Henell i sit fremtidige virke får lejlighed til at arbejde med praktiske problemer sideløbende med teoretiske — det er nemlig en konstellation, som vi trænger til, men som er sjælden.

Helge Andersen.

Niels Petersen : Revisionslæren i Grundrids, 2. udg. Udgivet af Revisions- og Forvaltnings-Institutet, Aktieselskab. København 1953. 296 sider. Kr. 25,— ib.

I ti år har direktør, statsautoriseret revisor Niels Petersens bog været grundlaget for revisionsundervisningen her i landet. Første udgave har i nogen tid været udsolgt, og direktør Niels Petersen siger i forordet til anden udgave, at det var hans hensigt blot at lade den optrykke alene med de forandringer, som nye lovbestemmelser, ny praksis og lignende nødvendiggjorde. Ved den gennemlæsning, som i den anledning var nødvendig, kunne direktør Niels Petersen imidlertid ikke »modstå fristelsen til hist og her at ændre fremstillingen i den hensigt at få ordene til at slutte tættere om meningen samt til at foretage tilføjelser til nærmere belysning af de behandlede emner. Nogle afsnit er på den måde blevet ret stærkt omarbejdet, og enkelte helt nye er kommet til, således at resultatet er blevet, at anden udgave alligevel afviger ikke så lidt fra første«.

Det er min opfattelse, at afvigelserne er så betydelige, at de studerende bør stille førsteudgaven tilside; den gennemlæsning, som direktør Niels Petersen har foretaget, har medført sådanne å jourføringer og tilpasninger, at der er ændringer på langt de fleste sider.

Statsautoriseret revisor Niels Petersen har gennem denne bog ladet sin rige erfaring komme hele standen tilgode, og bogen er ikke alene af største værdi for de studerende, men for alle indenfor faget, der i en praktisk ånd beskæftiger sig med praktiske problemer.

foreliggende bog er en udmærket inspiration, som nordisk markedsforskning bør være forfatteren taknemmelig for.

Og så tilsidst vil anmelderen gerne afbøde en kritik, som interesserede læsere sikkert vil fremsætte overfor Henells bog. Den kritik, der vil blive fremsat fra forskellige sider, vil formentlig blive formuleret således: »Sikke nogle jammerligt små tests han har foretaget — og dem vil han bygge så meget på«. Det er rigtigt, at antallet af emner i en række af de foretagne undersøgelser er meget lille, og i de mest afgørende tests er emnerne ikke random valgt. Dette er rigtigt, men hvor er det mange gange bedre at blive stillet overfor en afhandling, hvor man ikke blot ser tankefostre og meditation, men hvor man i stedet for møder en mand, som ikke nøjes med at løse problemer ad spekulativ vej, men smider jakken og går i aktivt arbejde i marken og prøver på at bevise. I mange hundrede år troede videnskaben blindt på, at der i en spand aske kunne være lige så meget vand som i den tomme spand, fordi en berømt forfatter i den græske oldtid havde skrevet det — indtil man mere end tusinde år senere prøvede, om det nu var rigtigt. På tilsvarende måde går det ofte, når der tales om markeder. Salgschefer spekulerer sig til gale resultater, hvor en lille saglig test meget let kunne give et svar.

Lad os håbe, at dr. Henell i sit fremtidige virke får lejlighed til at arbejde med praktiske problemer sideløbende med teoretiske — det er nemlig en konstellation, som vi trænger til, men som er sjælden.

Helge Andersen.

Niels Petersen : Revisionslæren i Grundrids, 2. udg. Udgivet af Revisions- og Forvaltnings-Institutet, Aktieselskab. København 1953. 296 sider. Kr. 25,— ib.

I ti år har direktør, statsautoriseret revisor Niels Petersens bog været grundlaget for revisionsundervisningen her i landet. Første udgave har i nogen tid været udsolgt, og direktør Niels Petersen siger i forordet til anden udgave, at det var hans hensigt blot at lade den optrykke alene med de forandringer, som nye lovbestemmelser, ny praksis og lignende nødvendiggjorde. Ved den gennemlæsning, som i den anledning var nødvendig, kunne direktør Niels Petersen imidlertid ikke »modstå fristelsen til hist og her at ændre fremstillingen i den hensigt at få ordene til at slutte tættere om meningen samt til at foretage tilføjelser til nærmere belysning af de behandlede emner. Nogle afsnit er på den måde blevet ret stærkt omarbejdet, og enkelte helt nye er kommet til, således at resultatet er blevet, at anden udgave alligevel afviger ikke så lidt fra første«.

Det er min opfattelse, at afvigelserne er så betydelige, at de studerende bør stille førsteudgaven tilside; den gennemlæsning, som direktør Niels Petersen har foretaget, har medført sådanne å jourføringer og tilpasninger, at der er ændringer på langt de fleste sider.

Statsautoriseret revisor Niels Petersen har gennem denne bog ladet sin rige erfaring komme hele standen tilgode, og bogen er ikke alene af største værdi for de studerende, men for alle indenfor faget, der i en praktisk ånd beskæftiger sig med praktiske problemer.

Der er ikke sket store ændringer i selve bogens opbygning, således som den finder udtryk i indholdsfortegnelsen. Den væsentligste ændring er, at der er kommet et nyt, ret kortfattet afsnit om revisors ansvar. Væsentlige ændringer har heller ikke været nødvendige; jeg har sammenlignet opbygningen af Niels Petersens bog med de forskellige måder, hvorpå opbygningen er gennemført i den strøm af amerikanske bøger om »Auditing«, der er kommet i de senere år; men jeg har ikke kunnet finde nogen, som efter min mening måtte anses for bedre end Niels Petersens. Dog må det i denne forbindelse siges, at jeg har fundet adskillige, der har taget mere med, navnlig om specialerne. Direktør Niels Petersen stillede i sin tid i udsigt, at der også ville komme en »Speciel Del« af Revisionslæren, men han forsøger nu at slippe fra at opfylde dette løfte. Jeg retter en kraftig henstilling til direktør Niels Petersen om at vende tilbage til sin oprindelige hensigt, og til alle, der har med ham at gøre i det daglige, om at bestyrke ham deri. Det ville være beklageligt, om det store materiale, der foreligger til en sådan speciel del, ikke skulle blive genstand for den bearbejdning og tilrettelægning, som — i fortsættelse af Revisionslærens almindelige del — bedst kan foretages af direktør Niels Petersen.

Det har været mig en glæde, at den nye udgave stadig indeholder afsnittet om revisors kundskaber, personlige egenskaber og optræden. Man kan måske nok sige, at en del af det heri anførte ikke vedrører revisionslæren som sådan; men man kan efter min opfattelse ikke understrege det kraftigt nok, at det er af stor betydning for standens hele omdømme, at dens medlemmer ikke alene som nyproducerede har en rimelig almen uddannelse — herunder sprogkundskaber — men også at disse kundskaber holdes vedlige og videreudvikles under hele revisors gerning. Derfor er det på sin plads, at en erfaren revisor som Niels Petersen fremhæver dette i et af bogens afsnit. En fordybelse i fagområdet, ja, endog en stærk specialisering kan for den enkelte vise sig nødvendig; men skubbes interessen for tilværelsens andre problemer tilside, blot for det ene at blive en god revisor — ja, så opnås end ikke dette.

I afsnittet om revisorerhvervets forskellige organisationsformer er drøftelsen af store og små revisionsfirmaers forhold overført næsten uændret fra førsteudgaven. Det skinner igennem, at Niels Petersen kunne tænke sig, at der stadig skulle findes folk, som tillægger den såkaldte »personlige revision« en sådan betydning, at der kunne blive tale om angreb på store firmaer, navnlig revisionsaktieselskaber. Jeg tror det ikke. De statsautoriserede revisorer kan i deres virksomheder forbinde sig på de forskellige måder. Der findes kontorfællesskab af forskellige grader, og der findes interessentskaber og aktieselskaber; men som Niels Petersen selv understreger, er de selskabsretlige forhold i virkeligheden ikke af betydning. Det drejer sig om arbejdets organisation, og denne kan foretages ensartet, selvom den selskabsretlige baggrund er forskellig. Jeg tror, at der vil blive mere og mere »team-work« fremover; også de enkeltstående revisorer har tilbøjelighed til at søge kontakt med hinanden, og det kollegiale samarbejde og udvekslingen af erfaringer kollegerne imellem har også

betydning i retning af at udviske forskellen mellem større og mindre virksomheder.

Større virksomheder har i mangfoldige år haft afgørende indflydelse på udviklingen af revisorerhvervet i Tyskland, Holland og de angelsaksiske lande og forøvrigt også i Sverige. At der engang var nogle, som her i landet ønskede snævrere grænser for revisionsaktieselskabernes erhvervsudførelse, kan man læse om i gamle skrifter. Statsautoriseret revisor Niels Petersen er vist den eneste, der er tilbage af de revisorer, der for snart 30 år siden havde meget dybtgående meningsudvekslinger om aktieselskabsformens indflydelse på revisorgerningens udøvelse i Danmark. Udviklingen har vist, at de forhold, vi har levet under siden revisorloven af 1930, har tilladt de forskellige former for statsautoriserede revisorerers erhvervsudøvelse rimelige vilkår. Jeg for mit vedkommende kan helt tilslutte mig det, som direktør Niels Petersen siger om revisorerhvervets forskellige organisationsformer, men jeg synes, at der i dette afsnit er imødegået forskellige ting, som det egentligt ikke var nødvendigt at imødegå under de nuværende forhold.

I bogens nye afsnit »Revisors Ansvar« finder man en til seks sider koncentreret værdifuld fremstilling af dette vanskelige spørgsmål. Det er hændt, at nogle forretningsfolk fejlagtigt har ment at kunne betragte revision som en slags »kautionsforsikring«, måske påvirket af ufuldstændigt gennemtænkte opfattelser af forretningsfolkene egne opgaver og gennemførelsen deraf set i relation til den senere gennemgang, som revisorerne måtte foretage. Direktør Niels Petersen sætter tingene på plads, men han forsøger ikke at bortforklare det ansvar, som naturligt følger af revisors gerning.

En nærmere gennemgang af de forskellige afsnit i bogen har jeg ikke tænkt mig at foretage. Det vil altid være vanskeligt at afgøre, om der i en så sammentrængt fremstilling, som der foreligger her, er lagt den rette vægt på omtalen af de enkelte forhold. Jeg kunne ønske, at der var taget endnu mere med om revisors arbejdsopgaver, navnlig om den standardisering heraf, som det i et vist omfang er muligt at foretage i større virksomheder. Jeg ville også have hilst en mere udførlig omtale af revision ved stikprøver velkommen. Selvom man naturligvis kan hævde, at bedømmelsen af det omfang, hvori stikprøver bør foretages, henhører under den elementære statistik, ville det være interessant at høre lidt om dennes anvendelse på de for revisor foreliggende materialer. Forfatteren understreger stikprøvernes betydning som orienteringsmiddel og i forhold til personalet den moralske virkning af, at man i det hele taget bevæger sig ind på visse områder, selvom det sker stykkevis og delt.

Endelig ville jeg have været glad for en mere vidtgående behandling af revisors stilling til forskellige bogføringssystemer, altså revisors betragtninger fra gennemskrivning til hulkort. Man kan naturligvis hævde, at revisionsprincipperne er de samme ved de forskellige systemer, men en mere udførlig begrundelse af dette ville også være af betydning.

Revisorstandens virke foregår under anvendelse af forskellige videnskaber og erfaringer spændende fra juraen over regnskabsvæsen og organi-

sation til områder, der ligger ingeniørernes nær. Revision er vel den tjenesteydelse, som revisorstanden beskæftiger sig mest med; men standens virke indbefatter også konstruktive arbejder og konsultativ virksomhed i mange økonomiske spørgsmål. En videregående redegørelse af dette ville også være af stor betydning, men her kommer vi igen til spørgsmålet om den »Specielle Del«.

Det ville være trist, hvis forsøg på udførelse af virkeligt omfattende arbejder indenfor den danske revisionslitteratur kun resulterer i »første dele«. Statsautoriseret revisor H. C. Steen Hansens bog »Revision I« udkom i 1937, og jeg håber stadig på en »del to«. Jeg vil her indskyde, at jeg uanset min fremhævelse af Niels Petersens nu helt å jourførte bog som grundlæggende lærebog også anbefaler de revisionsstuderende at beskæftige sig med Steen Hansens bog. Det er måske usædvanligt at nævne en anden lærebog i en anmeldelse som denne; men jeg ved, at det ikke ville være i Niels Petersens ånd, såfremt revisorprøven kunne klares alene på grundlag af et afgrænset hukommelsesstof. Beskæftigelsen med forskelligt prægede behandlinger af vanskelige emner er af stor værdi for de studerende, og derfor bør man benytte sig af de muligheder, der foreligger, til at se stoffet fra flere synspunkter. De samme betragtninger fører til en henstilling om, at Niels Petersen i en fremtidig udgave vil fremsætte en kort litteraturliste over sådan udenlandsk litteratur, herunder en kort vurdering af de vigtigste tidsskrifter, som det kunne være af interesse for de studerende at stifte nærmere bekendtskab med.

Jeg vender til slut tilbage til Revisionslærens »Specielle Del«, idet jeg udtrykker håbet om, at statsautoriseret revisor Niels Petersen vil gå tilbage til sit oprindelige forsæt og derved fuldstændiggøre og afrunde det billede af revisorstandens virke, som han på så udmærket en måde har vist os i det nu foreliggende arbejde.

H. Hjerno Jeppesen.

Dag Coward: Økonomisk risiko og usikkerhet bedømt ved avvik fra foretagets planer. Skrifter fra Norges Handelshøyskole. nr. 1. Bergen 1953. (I kommission hos Bedriftsøkonomens Forlag, Oslo). 359 sider. N. kr. 20,— hft., 23,— ib.

Forfatteren udtaler i forordet til den foreliggende afhandling, der er den første i rækken af økonomiske afhandlinger fra Norges Handelshøyskole i Bergen, at »undersøkelsen er lagt opp som en prinsipiell, teoretisk analyse, med utgangspunkt i usikkerhetsfenomenet som et elementært logisk og psykologisk fenomen«. Undersøgelsen »er avgrenset til å behandle synspunkter som i den foreliggende sammenheng kan gjøre seg gjeldende for det enkelte foretak under dettes økonomiske tilpasning. Det har derfor fall utenfor rammen å behandle den generelle økonomiske teoris synspunkter på risikofenomenets rolle i markedsmekanismen som en totalitet betraktet«. Afhandlingen adskiller sig på fordelagtig måde fra flere af sine forgængere ved sin betydeligt mere konkrete og virkelighedsnære problemstilling.